การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย*

Cultural Tourism Management and Creative Wisdom Along the Border of Loei Province

ศตวรรษ สงกาผัน, พระมหาสมศักดิ์ สติสมฺปนฺโน (สมศักดิ์ สินนา), พระสิริรัตนเมธี (บุญเพ็ง ตันตุลา) และธงชัย สิงอุดม

Satawat Songkaphan, Phramaha Somsak Sateesumpanno (Sinna), Phrasirirattanametee (Boonpeng Tantula) and Thongchai Singudom

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย, ประเทศไทย

Mahachulalongkorn Buddhist University, Loei Religious College, Thailand

Corresponding Author, E-mail: rak2125252499@Gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย 2) พัฒนาการเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 30 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ การสังเคราะห์และสรุปผลจากการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. อำเภอเชียงคานและอำเภอท่าลี่ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ มีถนนคนเดินเชียงคาน เป็นถนนที่มีร้านค้าและร้านอาหาร มีกิจกรรมล่องเรือแม่น้ำโขง อำเภอท่าลี่มีจุดชมวิวที่สวยงามและกิจกรรมเดินป่าในภูเขาริมแม่น้ำโขง มีวัดพระธาตุสัจจะ การท่องเที่ยวในอำเภอท่าลี่และอำเภอเชียงคานจะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติที่สวยงามและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่น่าสนใจ

2. การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย ชุมชนวัดพระธาตุสัจจะ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย และอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

*ได้รับบทความ: 12 มิถุนายน 2568; แก้ไขบทความ: 2 เมษายน 2569; ตอบรับตีพิมพ์: 1 มิถุนายน 2569

Received: June 12, 2025; Revised: April 2, 2026; Accepted: June 1, 2026

ชุมชนทั้ง 2 แห่งนี้เป็นชุมชนที่มีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่น กระบวนการสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมได้มีองค์กรความร่วมมือจากภาคีร่วมเป็นเครือข่าย การสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม มีกระบวนการทำงานเริ่มจากการประสานงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การคัดเลือกคณะทำงานเครือข่ายชุมชน การจัดการและการบริหารงานเครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายโดยตรงจากประชาชนและผู้นำทางศาสนาเพราะผู้นำดังกล่าวจะมีความเชี่ยวชาญในเส้นทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หน่วยงานรัฐยังเข้าไม่ถึง

คำสำคัญ: การจัดการแหล่งท่องเที่ยว; เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; ภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์

Abstract

This research aimed to: 1) study the development of cultural tourism routes and activities based on the creative wisdom of communities along the border areas in Loei Province; and 2) strengthen the development network for managing cultural tourism based on the creative wisdom of communities along the border areas in Loei Province. This study employed a qualitative research approach. The research instrument was in-depth interviews, with 30 key informants (monks and laypersons). Data were analyzed through in-depth interview analysis, focus group discussions, and the synthesis and summarization of research findings.

The findings revealed that:

1. Chiang Khan District and Tha Li District possess attractive tourist destinations. Chiang Khan Walking Street features a variety of shops and restaurants, along with activities such as Mekong River boat cruises. Tha Li District offers scenic viewpoints and trekking activities in the mountains along the Mekong River, as well as Wat Phra That Satcha. Tourism in both Tha Li and Chiang Khan allows visitors to experience beautiful natural landscapes and unique local cultures.

2. In terms of strengthening the network for managing cultural tourism and creative wisdom along the border areas in Loei Province, the communities of Wat Phra That Satcha in Tha Li District and Chiang Khan District are notable for their distinctive management of cultural tourism resources. The participatory network-building process involves collaboration among partner organizations. This process begins with stakeholder

coordination, followed by stakeholder meetings, the selection of a community network working committee, and effective network management and administration. It is recommended that local people be encouraged to directly participate in policy formulation, together with religious leaders, as these leaders possess expertise in.

Keywords: Tourism management; Cultural tourism routes; Creative wisdom

1. บทนำ

จังหวัดเลยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตทางธรรมชาติและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดการสถานที่เพื่อเสริมสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวและเส้นทางที่จะช่วยชูจุดเด่นอันเป็นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่เพื่อที่จะสร้างให้เป็นจุดเด่นนั้นยังเป็นหนทางอีกทางเลือกหนึ่ง ซึ่ง (Jukrkorn et al., 2020, p. 141) จะเห็นได้ว่าชุมชนตามแนวชายแดนที่น่าสนใจของจังหวัดเลย คือ ชุมชนบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคานและชุมชนบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ ทั้งสองชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนเก่าแก่ที่อุดมไปด้วยมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญมีวิถีชีวิตประเพณีและยังเต็มไปด้วยบ้านเรือนสมัยโบราณที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานมีภาษาถิ่นเป็นภาษาพูดที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ สำหรับความเป็นมาของชุมชนทั้งสองแห่งนี้ถ้ามองย้อนกลับไปถึงอดีตจะเห็นได้ว่าทั้งสองชุมชนเป็นชนเผ่าไทลื้อซึ่งอพยพมาจากประเทศลาวมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชนทั้งสองแห่งนี้จะมีหมู่บ้านเป็นรอยติดต่อกันทั้งสองแห่งชนเผ่าไทลื้อมีวิถีชีวิตการดำรงชีพสืบมาจนถึงปัจจุบัน (Variety Travel MGR Online, 2019)

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเป็นการจัดการส่งเสริมให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้ง สองชุมชน ได้แก่ บ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน และบ้านท่าลี่ ตำบลท่าลี่ อำเภอท่าลี่จังหวัดเลย เพื่อให้เกิดเส้นทางการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานวัฒนธรรมชุมชนในสถานที่สำคัญและมีชื่อเสียงของชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา จึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็น เพราะฐานทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนยังเป็นปัญหาที่รัฐบาลให้การแก้ไขอย่างเร่งด่วนตามยุทธศาสตร์ชาติ เช่น การแก้ไขปัญหาความยากจน ลดปัญหาหนี้สิน และส่งเสริมการออมในครัวเรือนให้สามารถพึ่งตนเองได้ ปรับโครงสร้างการผลิตให้หลากหลายและมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น และขยายฐานการผลิตบนเส้นทางสายการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งด้านข้อมูลและโครงสร้างพื้นฐาน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และเพิ่มประสิทธิภาพของแรงงานทั้งภาคการท่องเที่ยวอุตสาหกรรม และบริการ เพื่อการดำรงชีวิตที่สงบสุขอย่างมีคุณค่าตามวิถีไทยโดยให้การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากควบคู่เป็นขนานมีการยกระดับคุณภาพคนทั้งด้านสุขสภาวะร่างกายจิตใจให้แข็งแรง ส่งเสริมให้ประชาชนคนในท้องถิ่นให้มีสติปัญญาให้มีความรอบรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมแห่งยุคดิจิทัล ส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรมโดยการพัฒนาทั้งคุณภาพ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเน้นการดูแลสุขภาพเอาใจใส่ผู้สูงอายุให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลางแจ้ง เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนที่อยู่ในชุมชนดังกล่าว

ปัจจุบันชาวบ้านทั้ง 2 ชุมชนได้อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นชุมชนมีความสัมพันธ์กันเป็นสังคมเดียวกัน ได้มีการขยายจำนวนเพิ่มมากขึ้น การอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะย่อมมีปัญหาเกิดขึ้น ผู้มีอำนาจทางกฎหมายได้สร้างกฎเกณฑ์เพื่อเป็นกฎกติกาทางสังคมของบุคคลที่อยู่ร่วมเพื่อให้เกิดสันติสุขภายในสังคม หากบุคคลใดฝ่าฝืนกฎเกณฑ์บุคคลนั้นย่อมได้รับโทษตามกฎกติกาทางสังคมที่ได้วางไว้ (นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล, 2556) จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าวิถีชีวิตที่ชุมชนและท้องถิ่นต่างๆ ได้พัฒนาและสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ชุมชนยึดหลักปฏิบัติ มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะการแสดงในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกและกระตุ้นให้คนในชุมชนท้องถิ่นเกิดความตระหนักมีความตื่นตัวและเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยว ในปัจจุบันวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่นถูกละเลยและมีการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นใหม่น้อยมาก เช่น การแต่งกายในสถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่เคารพสถานที่เหมือนเมื่อก่อน การถ่ายทอดด้านภาษาการพูดยังมีให้เห็นน้อยมาก รวมทั้งประเพณีและวิถีชีวิตที่ดีงามท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมการท่องเที่ยวภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์ วัฒนธรรมการท่องเที่ยวได้มีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาหากมรดกทางวัฒนธรรมการท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างที่หลากหลายกันในพื้นที่ไม่ได้รับการสืบสานและอนุรักษ์ฟื้นฟูรวมถึงการพัฒนาต่อยอด เกรงว่าคุณค่าทางด้านมรดกที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานอาจจะสิ้นหรือหมดลง (อารดา พลอาษา, 2564, หน้า 1-22)

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย ซึ่งเป็นการตอบสนองนโยบายภาครัฐและยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเลยตามค่านิยมของจังหวัดเลย กล่าวคือเศรษฐกิจฐานราก ส่งเสริมสินค้า OTOP เกษตรอินทรีย์ ท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวคุณภาพ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติวัฒนธรรม เช่น ภูเรือ ภูกระดึง เชียงคาน การลดความเหลื่อมล้ำ สนับสนุนอาชีพชุมชน สร้างรายได้ในพื้นที่ชายแดน การพัฒนาชายแดนและการค้าใช้จุดเชื่อมโยงกับ สปป.ลาว เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ กล่าวคือ จังหวัดเลยแปลงนโยบายใหญ่ให้เป็นกิจกรรมที่เหมาะกับบริบทพื้นที่ การตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเลย โดยทั่วไปจะเน้น 4 ด้านหลัก 1) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว (Route) ส่งเสริมเทศกาล เช่น ผีตาโขน เชียงคาน เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับกิจกรรมท่องเที่ยวสอดคล้องกับค่านิยมความเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) เศรษฐกิจฐานรากและเกษตร พัฒนาเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดภัย ส่งเสริมสินค้า GI และ OTOP สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน สอดคล้องกับค่านิยมความพอเพียงและพึ่งพาตนเอง 3) การพัฒนาคุณภาพชีวิต ยกระดับการศึกษา สุขภาพ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ห่างไกล สร้างโอกาสให้คนในชุมชน สอดคล้องกับค่านิยมความเอื้ออาทรและ

การอยู่ร่วมกันของชุมชน 4) การพัฒนาชายแดนและความร่วมมือระหว่างประเทศส่งเสริมการค้าชายแดน พัฒนาเส้นทางคมนาคม เชื่อมโยงเศรษฐกิจลุ่มน้ำโขง สอดคล้องกับค่านิยมการเปิดรับและการอยู่ร่วมกับเพื่อนบ้านการเชื่อมโยงกับค่านิยมของจังหวัดเลยค่านิยมของคนเลยมักสะท้อนผ่านแนวคิด เช่น เรียบง่าย พอเพียง ยึดถือวัฒนธรรมและประเพณี มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ผูกพันกับธรรมชาติ การตอบสนองจึงออกมาในรูปแบบนโยบาย ไม่เน้นอุตสาหกรรมหนัก แต่เน้นสมดุลธรรมชาติการพัฒนาเน้นชุมชนมีส่วนร่วมมากกว่าการสั่งการจากบนลงล่าง การท่องเที่ยวเน้นประสบการณ์วัฒนธรรมแท้ไม่ใช่เชิงพาณิชย์อย่างเดียว

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย

2. เพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญาและภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้วิธีการเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) การบูรณาการข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในพื้นที่การศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัย ซึ่งได้กำหนดไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นสมาชิกชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย 2 แห่ง ประกอบด้วย ได้แก่ ชุมชนบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน และชุมชนท่าลี่ วัดลาดปู่ทรงธรรม ตำบลท่าลี่ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย

2. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 รูป/คน ประกอบด้วย ตัวแทนภาครัฐ ภาคประชาสังคม นักวิชาการท้องถิ่นและปราชญ์ท้องถิ่นในการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยนำหลักพุทธบูรณาการเข้ามาส่งเสริมและกำกับดูแลในด้านนโยบาย

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ จากตัวแทนที่อยู่ในท้องที่ ตัวแทนท้องถิ่น นักวิชาการท้องถิ่น และปราชญ์ท้องถิ่น โดยจำแนกตามพื้นที่เป้าหมาย ประกอบด้วย บริบทของชุมชนตามแนวชายแดน ชุมชนบ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ชุมชนท่าลี่ วัดลาดปู่ทรงธรรม ตำบลท่าลี่ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ชุมชนละ 15 รูป/คน รวมเป็น 30 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกการจัดเวทีสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์กลุ่มการสำรวจและการประชุมกลุ่มย่อย โดยมีเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลได้แก่ การจดบันทึก ถ่ายภาพ การบันทึกวีดีโอ การทำ mind Mapping และการสังเกตการณ์แบบส่วนร่วม เป็นต้น ตลอดจนการวิเคราะห์แบบมีส่วนร่วมของทีมวิจัย โดยมีขั้นตอนการวิจัย แบ่งเป็น 5 ช่วงคือ 1) การพัฒนาโจทย์วิจัยและนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 2) เตรียมทีม คน และสร้างความเข้าใจกับชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง 3) เก็บรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชนและสภาพปัญหาชุมชน 4) การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และ 5) สรุปผลและจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการ และจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านกระบวนการ 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การลงพื้นที่เพื่อไปเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้สังเกตจะต้องเฝ้ามองพฤติกรรมผู้ถูกสังเกตอยู่ห่างๆ โดยไม่เข้าไปร่วมกิจกรรมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งนี้แล้วแต่การสังเกต 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์นั้น ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากผู้ที่มีความรู้หรือมีข้อมูลในเรื่องที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาทำการวิจัยในประเด็นต่างๆตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยนั้น และข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องมากที่สุด โดยเลือกจากแบบเฉพาะเจาะจงประกอบด้วยกลุ่ม ตัวแทนผู้นำชุมชน/ผู้นำศาสนา ตัวแทนอาสาสมัครนักพัฒนาชุมชน ตัวแทนจากการท่องเที่ยว ตัวแทนภาคประชาชน รวม 30 รูป/คน เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนตามแนวชายแดน เพื่อนำไปพัฒนาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชาคม การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชาคมในพื้นที่เป้าหมาย 2 แห่ง ประกอบด้วย ในเขตพื้นที่ตามแนวชายแดน คือ บ้านท่าดีหมี ตำบลปากตม อำเภอเชียงคาน และบ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ซึ่งมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชาคมครั้งนี้กลุ่มละ 15 คน จำนวน 4 กลุ่ม รวมเป็น 60คน

การวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากการศึกษาเชิงเอกสาร การวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากการศึกษาเชิงเอกสาร จากการการทบทวนวรรณกรรมทางวิชาการที่มีความเกี่ยวข้อง โดยศึกษาวิเคราะห์จากเอกสาร กฎหมาย ระเบียบ บทความ และงานวิจัย ในหน่วยงาน ที่เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษา ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เป็นข้อมูลจากการศึกษาวิจัยในพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องมากที่สุด โดยใช้นัยสำคัญของคำในข้อมูลมาวิเคราะห์หาแนวคิดที่ปรากฏขึ้นตามประเด็นที่กำหนด และสรุปตามประเด็นของกรอบการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์โดยการจำแนกถ้อยคำหรือข้อความที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ วิธีการและกลไกการพัฒนาฯ แล้วนำมาวิเคราะห์ตีความ และสังเคราะห์ ด้วยหลักแห่งเหตุผลอภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสภาพการณ์ ปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญเพื่อหาลักษณะร่วมของการวิเคราะห์การจัดการเครือข่ายวัฒนธรรม

ท้องถิ่นในจังหวัดเลย เพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผลจากการวิจัย การวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผลจากการวิจัยทั้งจากผลการทำวิจัย ผลจากแบบสอบถาม ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ อย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยใช้วิธีการประมวลสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ทั้งหมดอีกครั้ง เพื่อปรับปรุงการวิจัยให้เกิดความสมบูรณ์ถูกต้องและเชื่อถือได้ โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากผลการวิจัยในแต่ละขั้นตอนมาวิเคราะห์จัดรวบรวมข้อมูล พร้อมอธิบายความหมาย แล้วทำการสร้างข้อสรุป ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย ตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากผลการวิจัย ด้วยการวิเคราะห์โดยการจัดระบบจำแนกชนิดข้อมูล เปรียบเทียบและวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อให้การสรุปข้อมูลผลการวิจัยเกิดความสมบูรณ์สามารถนำมาตีความสร้างข้อสรุปจากผลการวิจัยและนำผลงานวิจัยไปเผยแผ่สู่สาธารณะชนต่อไป สำหรับกรอบแนวคิดในการวิจัย คือ วิเคราะห์องค์ความรู้ การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญาและภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย ควรมุ่งเน้นการใช้ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านกระบวนการสร้างสรรค์โดยเชื่อมโยงเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่มีเรื่องเล่าและกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมพื้นที่ชายแดน มีจุดเด่นคือความหลากหลายทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิม ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรม ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นสินค้าและประสบการณ์ท่องเที่ยวได้ แนวทางการพัฒนา คือ การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว (Tourism Route) เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว เช่น วัด/แหล่งศรัทธา ชุมชนชาติพันธุ์ แหล่งวัฒนธรรมชายแดน สร้างเส้นทางเรื่องเล่า เช่น เส้นทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง เส้นทางผีตาโขน-ความเชื่อท้องถิ่น พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การคมนาคม ป้ายสื่อความหมาย การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เน้นให้นักท่องเที่ยวลงมือทำไม่ใช่แค่ชม เช่น เรียนทำอาหารพื้นบ้าน ร่วมพิธีกรรมท้องถิ่น งานหัตถกรรม/ผ้าทอ การแสดงวัฒนธรรม เช่น ผีโขนน้ำ กิจกรรมเหล่านี้ช่วยเพิ่มคุณค่าประสบการณ์และสร้างรายได้ให้ชุมชน การใช้ภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์แปลงภูมิปัญญาเดิมเป็นสินค้า/บริการใหม่ เช่น ผ้าทอ เวิร์กช็อป อาหารพื้นบ้าน Food tourismความเชื่อ Cultural storytelling การมีส่วนร่วมของชุมชน ชาวบ้านเป็น เจ้าของการท่องเที่ยว สร้างเครือข่าย เช่น

กลุ่มโฮมสเตย์ วิสาหกิจชุมชน ลดผลกระทบทางวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยว

การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของภูมิปัญญาคนในท้องถิ่นจะเล็งเห็นความสำคัญในกระบวนการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐผ่านกระบวนการชักจูงจากผู้นำชุมชน มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนกลุ่มแม่บ้าน เมื่อมีผู้นำชุมชนต่างๆ ได้ออกมาขอความร่วมมือประชาชนในหมู่บ้านหรือในท้องถิ่นที่ตนเองอยู่ก็จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เพราะประชาชนมีความเชื่อที่ว่าเมื่อพลังของประชาชนที่ออกมาขับเคลื่อนในการสร้างนโยบายการพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยวมีคนจำนวนมากจะเป็นการดี ซึ่งการยอมรับในกติกาการแสดงความคิดเห็นจะนำมาซึ่งได้ตัวแทนที่มาจากเสียงประชาชนโดยแท้จริง

การสร้างแรงจูงใจให้เกิดค่านิยมต่อสังคมนักท่องเที่ยวยุคใหม่ และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา มาตรการในการสร้างแรงจูงใจให้เกิดค่านิยมต่อสังคมนักท่องเที่ยวยุคใหม่ และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ทุกคนสามารถปฏิบัติตนและทำงานร่วมกับบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างกันทางการศึกษาได้ ส่งเสริมจัดให้มีสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้โดยไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ เนื่องด้วยประชาชนในจังหวัดเลยส่วนมากเป็นประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นบริบทภายในองค์กรทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนจะเป็นผู้นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่จะมีศาสนาอื่นก็มีน้อยมากในบางองค์กร บางหน่วยงานแทบไม่มีเลย การอยู่ร่วมกันและการทำงานร่วมกับคนอื่นจึงเป็นเรื่องง่าย เพราะมีภาษาและวัฒนธรรมเดียวกัน ส่วนบางกลุ่มอาจจะมีมาตรการด้านกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อให้สอดรับกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อยู่กันมาก่อน ดังนั้นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดค่านิยมต่อสังคมนักท่องเที่ยวยุคใหม่ และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาจำเป็นต้องสร้างคนในชุมชนก่อนค่อยขยายเป็นวงกว้างไปสู่นักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในสถานที่ต่างๆ ในจังหวัดเลย จะเห็นค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้คนในท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวหรือคนต่างถิ่นได้แสดงความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วมเพื่อแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

การพัฒนาภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ เป็นการสร้างองค์ความรู้ด้านการพัฒนาวัฒนธรรม เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นการจัดทำทะเบียนวัตถุโบราณในพิพิธภัณฑ์ จัดแสดงนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น มีการประชุมวางแผน บอกแนวทางเพื่อให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ แก่นักวิชาการวัฒนธรรมและผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น มีการลงพื้นที่สร้างความเข้าใจกับชุมชน มีการรายงานผลการดำเนินงาน ประชาชนและนักท่องเที่ยวตลอดจนคนในท้องถิ่นและพื้นที่ใกล้เคียงตลอดจนนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ความสำคัญ รู้จักวิถีชีวิต รู้ถึงคุณค่าประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจและจิตสำนึกในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น เพิ่มมูลค่าแหล่งท่องเที่ยวและสินค้าบริการ

เป็นการส่งเสริมให้การปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติการท่องเที่ยว ดำเนินไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญาและภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย การพัฒนาเชิงเครือข่ายชายแดน เชื่อมโยงการท่องเที่ยวไทย-ลาว สร้างเส้นทางข้ามแดนส่งเสริมเศรษฐกิจชายแดน การตลาดและการสื่อสาร ใช้ Storytelling + Digital media โปรโมตอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ เช่น เมืองเชียงคาน วัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง ตัวอย่างรูปแบบกิจกรรม Day Trip ชุมชนชายแดน โฮมสเตย์เรียนรู้วิถีชีวิต เทศกาลวัฒนธรรม เส้นทางศรัทธา (วัด-พิธีกรรม) ท่องเที่ยวป่าชุมชน ความเชื่อท้องถิ่น กิจกรรมด้านการส่งเสริมบทบาทการสร้างเครือข่ายพัฒนาศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น ปัจจัยแวดล้อมระบบเศรษฐกิจชุมชน สังคม เนื่องจากจังหวัดเลยมีแหล่งท่องเที่ยวและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงและหลากหลายมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวมีศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นของตนเองที่สะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของสังคมขนบธรรมเนียม ประเพณีและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนได้อย่างชัดเจน การส่งเสริมบทบาทการสร้างเครือข่าย คือ การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมของชุมชน การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวและเสริมสร้างวัฒนธรรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการทิศทางการดำเนินงานของสำนักงานการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถดำเนินงานด้านพัฒนาศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนกิจกรรมด้านการส่งเสริมบทบาทการสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกอื่นๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการพัฒนาในทุกมิติ ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างสังกัดสำนักงานวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว และเครือข่ายสำนักงานพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตลอดจนหน่วยงานเอกชน พ่อค้าประชาชนคนทั่วไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่จะเห็นได้อย่างเป็นมรรคเป็นผล คือหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในชุมชนสังคมตามแนวชายแดนควรขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้คณะสงฆ์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติหรือเผยแพร่ให้แก่ประชาชน เพราะประชาชนจะมีความเชื่อทางหลักผู้นำทางศาสนาในการประชาสัมพันธ์ทั้งทางโลกและทางธรรม เพราะประชาชนเชื่อและศรัทธาพระมากกว่าฆราวาส ดังนั้นการที่จะให้คณะสงฆ์เป็นหน่วยงานการพัฒนากิจกรรมแหล่งข้อมูลการท่องเที่ยวก็จะเป็นอีกหนทางที่จะช่วยทำให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวเข้าถึงข้อมูล

แหล่งท่องเที่ยวได้โดยแท้จริง คณะสงฆ์กำหนดแผนนโยบายกิจกรรมหรือโครงการเพื่อให้พระสงฆ์และวัดดูแลและเสริมสร้างชุมชน สังคมอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ผู้นำทางศาสนาและผู้นำชุมชนสามารถทำงานร่วมกัน โดยการส่งเสริมให้มีกิจกรรมภายในสังคมชุมชนที่ตนเองสังกัดอยู่ ถึงแม้จะเป็นคนต่างถิ่นเข้ามาบวชหรือคนต่างถิ่นมาบรรจุเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ควรสร้างกิจกรรมหรือออกแบบโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อสภาวะเหตุการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ในขณะนั้น เพราะเป็นนโยบายที่ผู้นำทุกภาคส่วนจะต้องนำไปปฏิบัติต่อสังคมชุมชนตลอดจนประชาชนและนักท่องเที่ยวที่มาพำนักอาศัยในพื้นที่นั้นๆได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึง และมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในระบบสื่อทุกสื่อที่จะสามารถทำให้ทุกคนรับรู้โดยตรง ถูกต้อง แม่นยำ และชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวันชัย พลเมืองดี (2562) การพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมธรรมของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง พบว่า 1) กระบวนการทางการเมืองกลุ่มอารยธรรม 5 เชียงได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย เชียงตุง เชียงรุ้ง และเชียงทอง ชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ เป็นชาวไต โดยกระบวนการทางการเมืองจากตระกูลลาวจก นับตั้งแต่พญาเจื๋อง พญามังราย และพระเจ้ากาวิละ จากอาณาจักรล้านนาสู่ล้านช้าง 2) กระบวนการทางศาสนาฝ่ายนิกายเถรวาท ซึ่งได้หล่อหลอมวิถีชีวิตของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง เกิดการเรียนรู้และสร้างคุณภาพชีวิตในการเป็นพลเมืองที่ดี โดยการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาก่อให้เกิดวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ประเพณี และ 3) กระบวนการทางชาติพันธุ์เผ่าไต ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย เชียงตุง เชียงรุ้ง และเชียงทอง ถือกันเป็นบ้านพี่เมืองน้องมีการอพยพจากกลุ่มชาติพันธุ์ ไตลื้อในเมืองจังหวัดและประเทศไทย จีน ลาว

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญาและภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย เนื่องจากจังหวัดเลยมีแหล่งท่องเที่ยวและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงและหลากหลายมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวมีศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นของตนเองที่สะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของสังคมขนบธรรมเนียม ประเพณีและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนได้อย่างชัดเจน การส่งเสริมบทบาทการสร้างเครือข่าย คือ การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมของชุมชน การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวและเสริมสร้างวัฒนธรรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการทิศทางการดำเนินงานของสำนักงานการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถดำเนินงานด้านพัฒนาศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนกิจกรรมด้านการส่งเสริมบทบาทการสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกอื่นๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไกรสร แสนวงค์ และคณะ (2568, หน้า 235-236) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง Lamphun Street Arts : การพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์บนถนนวัฒนธรรม เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดลำพูน พบว่า การพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์บนถนนวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนเวียงยอง การพัฒนาสินค้าชุมชนเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนเวียงยอง และการเปิดพื้นที่การเรียนรู้และการ

ท่องเที่ยวชุมชน และเกิดการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์บนถนนวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดลำพูน เป็นการระดมกลุ่ม และเครือข่ายต่างๆ ในการพัฒนาพื้นที่ ด้วยการพัฒนาบทบาทของเครือข่ายและการมีส่วนร่วมเครือข่ายการพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์บนถนนวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดลำพูน การพัฒนาระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่ายการพัฒนาศิลปะ เชิงสร้างสรรค์บนถนนวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดลำพูน การพัฒนาระบบการให้บริการและการพัฒนาสินค้าชุมชนเครือข่ายการพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์บนถนนวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดลำพูน และการผลักดันนโยบายและยุทธศาสตร์การเสริมสร้างเครือข่าย การพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์บนถนนวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดลำพูน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ และคณะ (2561, หน้า 260-272) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา พบว่า การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนเป็นการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่นและเผยแพร่คุณค่าของภูมิปัญญาของชุมชน โดยเริ่มจากการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชน การจัดการคนในชุมชน การบริหารจัดการและกิจกรรมเชิงพุทธเพื่อให้เป็นการพัฒนาศักยภาพที่ยั่งยืนและส่งเสริมสนับสนุนคุณค่าทางศิลปะวัฒนธรรมจารีตประเพณี แบบแผนดั้งเดิมของชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อชุมชนและนักท่องเที่ยวให้เกิดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรเริ่มจากความร่วมมือของภาครัฐและภาคเอกชนที่จะเห็นความสำคัญของการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว การใช้อัตลักษณ์แลพภูมิปัญญาท้องถิ่นในการประชาสัมพันธ์การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยว

1.2 สถาบันการศึกษาการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมจังหวัดที่เป็นแหล่งบ่มเพราะที่ให้ความรู้การอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมตลอดจนแหล่งภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวควรปรับบริบทของตนเองตามสภาพการเปลี่ยนแปลงนโยบาย และยุทธศาสตร์ของภาครัฐ ที่ส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมการท่องเที่ยวที่เป็นหัวใจของเศรษฐกิจชาติ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 ควรนำแนวทางการพัฒนาและกิจกรรมเพิ่มเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ทั้งด้านการศึกษาเรียนรู้ของประชาชนที่สามารถนำไปใช้เพื่อการพัฒนาในชุมชนให้เกิดขึ้นกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งมุ่งเน้นไปสู่กระบวนการการขัดเกลาทาง

สังคมตามภูมิปัญญาปราชญ์ชาวบ้านและความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐและภาคเอกชน

2.2 ควรนำแนวทางการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ ด้านการสนับสนุน ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น การช่วยเหลือจากชุมชนสังคมและภาคธุรกิจ มีการกระตุ้นเพื่อกำหนดมาตรฐานทางการปฏิบัติคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ ด้านการประพฤติปฏิบัติทางกายที่ดี ด้านวาจาที่ไพเราะ และด้านทางจิตใจที่ดีงามให้เกิดเป็นค่านิยมวัฒนธรรมการท่องเที่ยวของชุมชนตามแนวชายแดนนั้นๆ

3. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

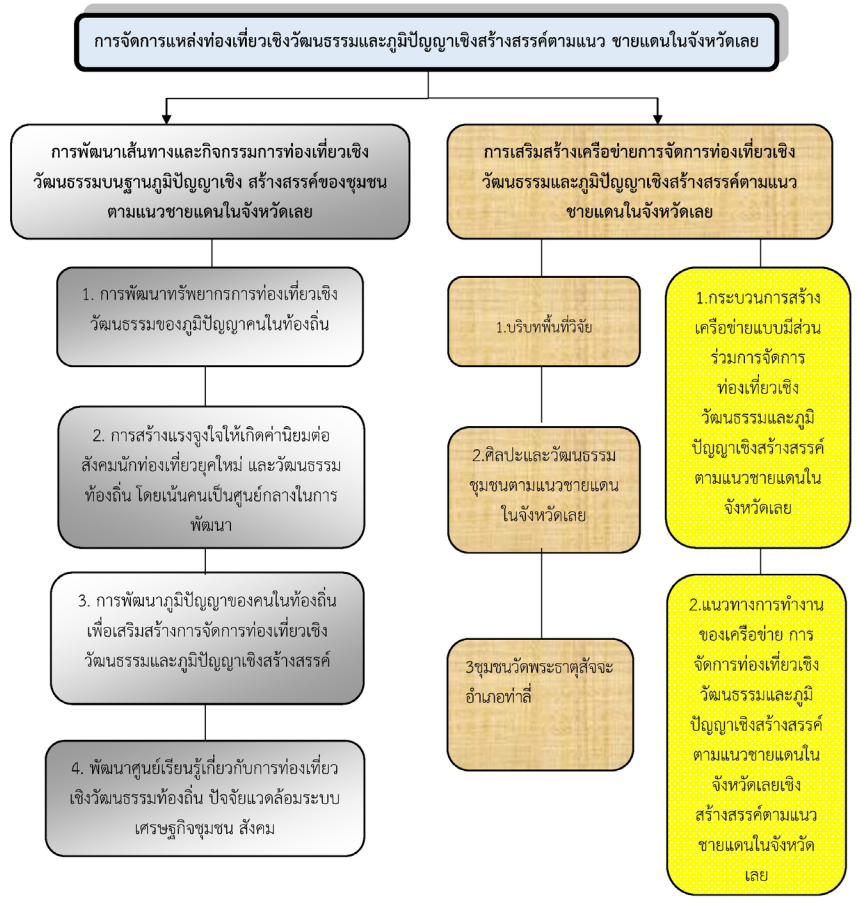
3.1 ควรมีการศึกษาการกระบวนการส่งเสริมการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

3.2 ควรมีการศึกษาการเสริมสร้างเครือข่ายและสร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่าย กลุ่มชาติพันธุ์เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงในการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัด

3.3 ควรศึกษาการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์เพื่อไม่ให้ช่องทางธรรมชาติเกิดการกระจ่ายโดยไม่มีสัดส่วนอยู่ในที่เข้าไม่ถึงสิ่งแวดล้อมให้มีความสอดคล้องกับประเด็นที่เกิดขึ้นบริเวณพื้นที่การพัฒนาวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด โดยการหาข้อมูล เก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ตามความเป็นจริง พร้อมทั้งมีความตั้งใจจริงที่จะนำเอาปัญหาไปสู่การจัดทำนโยบายและประกาศเป็นนโยบายระดับชาติ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย ต้องมาจากกระบวนการสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม อันประกอบด้วยตัวแทนจากชุมชน จำนวน ๒ ชุมชน ตัวแทนส่วนราชการ ผู้นำท้องถิ่น นักวิชาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประชาชน ซึ่งมาร่วมกันเป็นคณะทำงานและกำหนดแนวทางการทำงานของเครือข่ายในการทำงานของเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ตามแนวชายแดนในจังหวัดเลย ซึ่งมาจากการมีส่วนร่วมของตัวแทนจากชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ต้องมีการนำหลักอปริหานิยธรรมมาประยุกต์หรือบูรณาการใช้ในการทำงานขับเคลื่อนเครือข่ายเพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น ไม่เกิดความกดดันหรือเบียดเบียนเวลาการทำงานหลักของคณะทำงาน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

ไกรสร แสนวงค์, มานิตย์ โกวฤทธิ์, พระครูโกวิทอรรถวาที, นฤพันธ์ สมเจริญ และปกรณ์ มหากันธา. (2568). Lamphun Street Arts: การพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์บนถนนวัฒนธรรม เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดลำพูน. *วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์*, 9(1), 235-236.

นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล. (2556). *ระบบงานยุติธรรม: ยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: พรทิพย์การพิมพ์.

วันชัย พลเมืองดี. (2562). *การพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมธรรมของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์, จีระศักดิ์ ปันลำ และอาภากร ปัญโญ. (2561). การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 7(2), 260-272.

อารดา พลอาษา. (2564). การศึกษาองค์ความรู้การอนุรักษ์การส่งเสริมและการเพิ่มคุณค่าการทอผ้าไหมหางกระรอกคู่ตีนแดง อำเภอนาโพธิ์ และอำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิจัยวัฒนธรรม,* 4 (1), 11-22. http://book.culture.go.th/reseach_jul_dec_64/mobile/index.html#p=13

Jukrkorn, N. et al. (2020). *The development of a tourism marketing strategy based on the potential and identity of the Loei Province area*. Loei: Designated Areas for Sustainable Tourism DASTA Loei).

Variety Travel MGR Online. (2019). *Love it! “Ban Na Aor” various places to travel, worthwhile, exciting “Giant straw puppet” can move at the center*. Retrieved from https://mgronline.com/travel/detail/9610000021371